

Youth

Психологія життєвого простору сучасної молоді

Міжнародна науково-практична
конференція

Future

Рівне

26-27 листопада 2021

Education

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Психологія життєвого простору сучасної молоді

Міжнародна науково-практична конференція

26–27 листопада 2021 року

Р і в н е

УДК 159.9+ 316.6

Психологія життєвого простору сучасної молоді: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 листопада 2021 р). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова – Рівне: Волинські обереги, 2021. 122 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 12 від 30.12.2021 р.).

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

Созонюк О. С.

доцент кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
м.Рівне, Україна

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ ЖИТТЄВИХ ПЕРСПЕКТИВ ОСОБИСТОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства соціальні та емоційні компоненти особистості, систематизовані в режимі взаємодії, утворюють цілісну єдність, яка представляє апарат регуляції поведінки, особистісний ресурс розвитку її життєвих перспектив. У психологічній науці тільки останнім часом стали приділяти увагу емоційним аспектам прояву особистості, тому емоційний інтелект як предмет соціально-психологічного дослідження є відносно новим, маловивченим феноменом. На даний момент існують різні підходи до розуміння суті та структури емоційного інтелекту. Однак єдина узгоджена теорія емоційного інтелекту не розроблена. Проте, необхідність вивчення емоційного інтелекту диктується запитом практики, що полягає у визначенні факторів, які впливають на ефективність професійної діяльності і соціально-психологічної адаптації особистості.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз сучасних досліджень емоційного інтелекту в контексті розвитку життєвих перспектив особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищевказаній проблемі присвячена велика кількість робіт вітчизняних та зарубіжних авторів. Природу і розвиток інтелекту індивіда вивчали у своїх дослідженнях Д.Векслер, Ф.Вернон, Р.Б.Кеттелл, Ч.Спірмен, П.Хамфрейс та ін.; дослідженню емоційного інтелекту присвячені праці таких науковців, як Д.Гоулман, Дж.Майер, П.Саловей, К.Петрідес, Е.Фернхем, І.М.Андрєєва, Є.А.Сергієнко та ін.; ідея єдності афекту та інтелекту знайшла своє відображення у працях Л.С.Виготського, С.Л.Рубінштейна, О.М.Леонтьєва та ін..

Емоційна сфера людини являє собою широкий спектр його емоційних переживань і почуттів. Будь-яке переживання – це оцінка процесу задоволення потреби індивіда. Емоційна сфера здійснює активацію, спонування і емоційну оцінку реальності, організовуючи цілісні форми дії. Емоції впливають на хід розвитку і функціонування людини, її дії. Вони виконують ряд функцій, таких як стимулююча, регуляторна, усунення інформаційного дефіциту, основною серед яких є оціночна [2, с.9].

Згідно з уявленнями Г.М.Бреслава, В.К.Вілюнаса емоційна сфера, виступаючи в якості регуляторів дії, виконує головну пристосувальну функцію, організовуючи взаємодію суб'єкта із зовнішньої сферою, забезпечуючи функціональні форми його життєдіяльності. Порушення психологічної регуляції дії, відповідно до сучасних досліджень, конкретно ведуть до розладу адаптації, суспільно-емоційної деформації особистості [3, с.89].

Р.Стернберг у своїх роботах запропонував трикомпонентну теорію, яка включає в себе концепцію практичного емоційного інтелекту. На основі даної теорії він виділив «інтелект, що забезпечує успіх», де, на думку автора, «це здатність людини досягати в житті успіху, рівня заданих особистих стандартів, обумовлених конкретним соціально-культурним контекстом» [4, с.105].

Успіх людини залежить від її здатності до інтеграції та акумуляції сильних якостей особистості, а також розвитку своїх «зон зростання» або компенсації слабкостей. Досягти цього можна завдяки рівновазі аналітичних, творчих, а також практичних навичок, у результаті чого відбувається адаптація до навколишнього світу, їх формування і зміна.

У теорії Р.Стернберг намагається пояснити взаємозв'язок між інтелектом і наступними факторами:

- 1) досвідом або роллю змін у житті окремої людини, які виступають як сполучна ланка між внутрішнім і зовнішнім світом;
- 2) внутрішнім світом окремої особистості або механізмами мислення, які визначають розумну поведінку;

3) зовнішнім світом особистості або використанням когнітивних механізмів у житті людини для того, щоб знайти функціональну адаптацію до навколишнього середовища[4, с. 112].

Як відомо, ще з ХІХ століття психологи визнавали доцільність диференціації різних аспектів ментальної активності людини у вигляді: а) когнітивної активності, тобто тої активності, що реалізується у мисленні; б) афективної активності, яка включає емоції; в) мотиваційної активності. Якщо когнітивна сфера охоплює такі процеси, як пам'ять, мислення, здібність до формування абстрактних понять і при вимірюванні когнітивних здібностей враховується наявність у людини спроможності адекватно комбінувати та розрізнявати поняття, робити висновки, формулювати судження, абстрактно мислити, то емоції належать до другої, так званої афективної сфери ментальної активності людини, яка включає як самі емоції, так і настрої, оцінки, різноманітні емоційні стани, почуття. Визначення емоційного інтелекту має на меті певним чином пов'язати емоції з інтелектом у тому розумінні кожного з понять, яке традиційно в них вкладається.

Що стосується мотиваційного аспекту, то він, певним чином, представлений у запропонованому вище тлумаченні поняття емоційного інтелекту, і тому розглядається в цьому тлумаченні як другорядний, як один з компонентів, який входить в описання аспектів емоційного функціонування людини, бо він має відношення до різноманітних потреб і цілеспрямованої поведінки, яка здійснюється для задоволення цих потреб.

Стислий огляд тлумачень поняття „емоційний інтелект” показує, що дослідники, розкриваючи зміст цього поняття, звертались, перш за все, до існуючого раніше повного розмежування конструктів „емоції” та „інтелект”, які розглядались до цього часу як протилежні один одному. Як відомо, емоції, зокрема негативні, розглядались як ірраціональна сила, яка може справляти руйнуючий вплив на діяльність, знижуючи її ефективність.

З досліджень перебігу когнітивних та емоційних процесів відомо, що в деяких випадках емоції можуть повністю блокувати мислення і, як встановлено дослідниками з проблем психології стресу, навіть призводити до втрати цілі діяльності. З іншого боку, відомо, що досить інтенсивні емоційні реакції можуть сприяти виявленню інтелектуальних здібностей, бо вони гальмують інші процеси, які паралельно реалізуються, і спрямовують увагу на те, що має найбільшу значущість для людини у даний конкретний момент діяльності. В цьому аспекті емоції, так би мовити, поліпшують умови для перебігу когнітивних процесів. Про роль емоцій у сприянні пізнанню свідчить те, що, наприклад, страх вказує на те, що перед людиною виникає порівняльно сильна та слабоконтролюєма загроза[3, с.166].

З іншого боку, щастя чи радість, зазвичай, вказують на гармонійні взаємовідносини з іншими людьми, а гнів є формою відображення на рівні свідомості оцінки певного ставлення оточуючих до суб'єкта як несправедливого. У відповідності з такою точкою зору можна зробити деякі узагальнення відносно закономірностей функціонування емоцій, які можуть бути використані при розпізнаванні емоцій та почуттів оточуючих людей. Наприклад, існують певні універсальні закономірності емоційних виявлень, у відповідності з якими партнери по спілкуванню розпізнають ставлення один до одного. Це потребує певного інтелектуального компоненту: судження про чинники емоційних переживань розширюють розуміння особливостей емоційно забарвленої поведінки до типу поведінки, яка стосується розуміння взаємовідносин між людьми, тобто до інтелектуальної поведінки. Наприклад, людина, яка потерпіла образу, може відчувати гнів. Людина, яка відчуває себе невпевнено та небезпечно, може демонструвати у поведінці емоції сорому, приниження, або подавленого гніву. Адекватне розпізнавання цих емоцій вимагає певних інтелектуальних зусиль. В цьому дослідники і вбачають зв'язок емоцій та інтелекту, що дає підстави вживати саме термін «емоційний інтелект».

Отже, емоційний інтелект визначається як здатність людини до усвідомлення, прийняття та управління емоційними станами і почуттями як власними, так і інших людей, що

формуються протягом життя людини у спілкуванні та професійній діяльності. У структурі емоційного інтелекту виокремлюють два аспекти – внутрішньоособистісний і міжособистісний. Перший характеризується такими компонентами, як самооцінка, усвідомлення власних почуттів, упевненість у собі, терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм і гнучкість. Міжособистісний аспект включає емпатію, толерантність, комунікабельність, відкритість, діалогічність, антиципацію.

Ми приєднуємося до думки Д.Гоулмана, який зазначив, що геніальне лідерство зачіпає наші емоції. Не випадково інтерес до теми емоційного інтелекту стрімко зростає у всьому світі. Порівняймо: на початку 1990-х рр. термін «емоційний інтелект» уперше вжив у своїй науковій статті П.Салоуей, а вже в 2007 р., за даними сайту EQToday, у мережі Інтернет можна було знайти 486тис. веб-сторінок, де тлумачилося це поняття [1, с.186]. На сьогодні вже достеменно відомо, що без емоційного інтелекту ефективно лідерство неможливе. Д.Гоулман наводить переконливі дані досліджень Гарвардського університету: успішність будь-якої діяльності лише на 33% визначається технічними навичками, знаннями та інтелектуальними здібностями (тобто IQ людини), а на 67 % – емоційною компетентністю (EQ). Причому для керівників ці цифри різняться ще відчутніше: тільки 15% успіху визначається IQ, а 85% – EQ. Автор стверджує, що мікроклімат у колективі на 50–70% залежить від дій однієї людини – лідера. При цьому тільки один окремо взятий організаційний клімат – емоційне ставлення людей до роботи – здатний пояснити 20–30% відмінностей у продуктивності праці робітників. Саме емоційний стан керівника реально впливає на психологічний клімат у колективі, а тому й на ефективність праці співробітників[1, с.106].

Як показали численні дослідження, між коефіцієнтом інтелекту людини і її успіхами немає прямого зв'язку. Успіх людини, уміння будувати соціальні зв'язки та досягати поставлених цілей безпосередньо залежать від її емоційного інтелекту. Сучасні успішні люди активно застосовують не тільки логіку, а й емоції. Поширене нині поняття «бізнес-інтуїція» базується передусім на аналізі емоційної інформації, більш точної і різноманітної, ніж логічна. «Емоційний розум» працює набагато швидше, ніж неокортекс (зона кори головного мозку, що відповідає за вищі нервові функції), устигаючи обробити значно більше інформації.

Емоційний інтелект – це, з одного боку, здатність розуміти, аналізувати і контролювати власні почуття та емоції, а з другого – уміти відчувати, розуміти настрої оточення. Емоційний інтелект – є поєднання інтелекту та емоцій за яких особистість здатна розбиратися в своїх і чужих почуттях, рахуватися з оточуючими і будувати з ними відносини на основі довіри і співпереживання. Це дозволяє людям легше взаємодіяти один з одним в колективі, реалізуючи свої здібності і не заважаючи творчому прояву інших. Давайте згадаємо, як поводяться діти під час гри, одні лідирують, інші підкоряються – це залежить від характеру. Але психологів цікавить ще й те, як дитина вписується в колектив. Виявляється, найкраще це роблять ті діти, які, включаючись в гру, не прагнуть відразу нав'язувати свої правила. Спочатку вони уважно стежать за грою і зосереджуються на її правилах. Потім намагаються якомога точніше їм слідувати. І тільки закріпивши своє позитивне становище всередині колективу, діляться власними планами. Це – прообраз, так званої, соціально-компетентної поведінки: спочатку співпраця з підпорядкуванням чужими правилами, а потім спроба запропонувати свої конструктивні ідеї. Погодьтеся, для такого підходу потрібне вміння чути і розуміти оточуючих.

Висновки. Таким чином, необхідність розвитку емоційного інтелекту обумовлена тим, що у особистості мусить бути добре розвинена здатність до рефлексії як результату здатності розуміти власні емоції та емоції інших, що дає можливість об'єктивно оцінювати, виявляти внутрішньоособистісні та міжособистісні суперечності, шукати шляхи їх усунення, вибудовувати концепції розвитку та стратегії реалізації життєвих перспектив особистості. На нашу думку, емоційний інтелект сприяє пошуку рівноваги між розумом і

почуттями особистості, не дозволяє діяти під впливом емоцій і запобігає маніпулюванню з боку інших осіб. Емоційний інтелект особистості можливо розвивати й нарощувати, він є поглиблення емоційного й пов'язаних з ним форм практичного і творчого інтелекту. управління емоціями інших людей, цілеспрямована дія на їх емоції. Звідси випливає, що емоційний інтелект – це самосвідомість, самоконтроль, соціальна чуйність та управління взаєминами між двома і більше опонентами, що позитивно впливає на розвиток особистості у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д.Гоулман, Г.Бояцис, Э.Макки. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 301 с.
2. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии / И.Н.Андреева. – Новополюк : ПГУ, 2011. – 388 с.
3. Дерев'яно С.П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук / С.П.Дерев'яно. – К., 2009. – 20 с.
4. Практический интеллект / [Дж.Стенберг, Дж.Б.Форсайт, Дж.Хедланд и др.]. – СПб: Питер, 2002. – 272 с. – (Серия «Мастера психологии»).

Сторож О. В.

*кандидат психологічних наук
доцент кафедри практичної психології та психотерапії
Рівненський державний гуманітарний університет
м.Рівне, Україна*

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТВОРЧОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Досягнення якісно нового стану сучасного суспільства неможливе без кардинального покращення рівня підготовки висококваліфікованих фахівців, що зумовлює необхідність забезпечення вищими навчальними закладами їхньої успішної соціалізації як чинника здобуття якісної освіти та професійного становлення особистості.

Зазначимо, що як слушно стверджує М. Менденс, якість освіти не є модою, не є формою керівництва, вона є умовою виживання в суспільстві, і саме вищі навчальні заклади спонукають людей діяти якісно.

Сутнісною характеристикою життя у сучасному світі стали швидкі зміни. Прискорення темпів соціальної динаміки, перетворення старих і виникнення нових соціальних структур, трансформація соціальних ідеалів і цінностей неминуче задають нові параметри перебігу соціалізації, ставлячи до її суб'єкта підвищені вимоги щодо формування нових моделей соціальної поведінки, конструювання системи цінностей та індивідуальних особистісних структур. Водночас необхідно підкреслити, що на сучасному етапі духовних та матеріальних суспільних трансформацій відбувається становлення нового типу особистості, який формується на нових ціннісних нормативних засадах, творчо-адаптованого типу у суспільстві.

У зв'язку з цим об'єктивно необхідною стає потреба і в особистісних трансформаціях, передусім, у напрямі досягнення гнучкості, сформованості творчих якостей. Відомо, що творчість людей є генератором соціального процесу. Адже завдяки активності творчих особистостей не припиняється процес інновацій, отже, забезпечується суспільний прогрес, а послаблення їхнього творчого потенціалу означає розпад і застій системи.

З М І С Т

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

БЫЛИНСКАЯ Н. В. Особенности временной перспективы у представителей молодежной среды.....	3
БЕЗЛЮДНА В. І. Ставлення студентської молоді до трудової міграції.....	5
ЖУРАВЛЬОВА Л. П., ЛУЧКІВ В. З. Глобалізаційні процеси, асертивність та емпатійна суб'єктивність особистості.....	8
КУЛАКОВА Л. М. Ефективна комунікація в розрізі теорії поколінь.....	10
НАЗАРЕВИЧ В. В. Остракізація в суспільстві як захисний механізм сучасності.....	14
НЕЧИПОРУК Л. І. Соціальна активність молоді в громаді: банк молодіжних ініціатив.....	17
ПАШТЧЕНКО Л. В. Психологічні особливості формування гідності сучасної молоді.....	20
ПЕТРУК Л. П. Трансформаційне суспільство і розвиток особистості.....	22
ПОНТКОВСЬКА Д. В. Національна культура сучасної молоді як складова особистості.....	25
РУДЮК О. В. Актуальні аспекти вивчення кризи зайнятості у безробітній молоді в нових соціально-економічних умовах.....	26
САВУЛЯК В. О. Етнічна ідентичність у структурі Я-образу (на матеріалі дослідження студентів).....	30
СПВАК Н. В., СПВАК Д. М. Вплив ЗМІ на становлення світогляду студентів.....	33
ХОМИЧ І.С. Соціально-психологічні особливості детермінації супідільно значущої поведінки особистості	36

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

АРТЕМОВА О. І. Активізація креативних ресурсів майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки.....	41
БАБАК К. В. Самоактуалізація особистості здобувачів вищої освіти у діяльності психологічної служби ЗВО.....	43

БЕРЕЗЮК Т. П. Особливості професіоналізації майбутніх спеціалістів у контексті фахової підготовки.....	46
БОЛЮХ Т. П. Психологічні особливості емоційного вигорання юнаків.....	49
ГАВРИЛОВИЧ А. А. К проблеме социально-психологической адаптации в спортивной деятельности.....	51
ДЖЕДЖЕРА О. В. Підготовка майбутніх психологів до практичної діяльності в процесі вивчення навчальної дисципліни «організація діяльності психологічних служб».....	54
КАМІНСЬКА О. В. Детермінанти успішного професійного становлення майбутніх психологів.....	56
КОБЗАР З. І. Психологічні особливості розвитку професійної емпатії майбутніх психологів.....	60
ЛУЦИК Г. О. Використання арт-терапевтичних технологій у підготовці майбутніх психологів до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками	61
СИНЮК Д. Личностные качества студентов, значимые для их учебно-профессиональной деятельности.....	63
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ТА ЇЇ ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ	
ДАНИЛЕНКО А. В. Особенности психического здоровья студенческой молодежи в условиях пандемии.....	69
IVASHKEVYCH E., NAVOSHUK A. The development of creative thinking of teenagers.....	73
КУЛАКОВ Р. С. Проблема формування толерантного ставлення учасників освітнього процесу до осіб з особливими освітніми потребами.....	78
КИТЮШКО С. І. Психологічні засоби корекції аутоагресивної поведінки молоді.....	81
КОНОПЛИЦКАЯ О. Аспекты социальных ролей в социально-психологических установках индивида.....	83
МУЖАНОВА Н. В. Особливості соціалізації неформальної молоді в умовах пандемії...	86
МУКНАЛЧУК N., НЛАВИНСКА Е. The problem of understanding novels by senior pupils creatively.....	89

ПАВЛОВ И. В. Особенности виртуального образа я в игровой вселенной.....	94
САВЕЛЮК Н. М. Психосемантичний простір психологічного благополуччя майбутніх освітян.....	97
СЕВЕРИН А. В. Восприятие предметов вариативной формы подростками с разным уровнем интернет-зависимости.....	100
СОЗОНЮК О. С. Емоційний інтелект як особистісний ресурс розвитку життєвих перспектив особистості.....	103
СТОРОЖ О. В. Основні наукові підходи до творчої соціалізації студентів	106
ТОКАРЕВА Н. М. Психологічні виміри форматування перцептивно-інтерактивної компетентності юнаків.....	110
ЮРЧУК О. І. Застосування дельфінотерапії як засобу корекції осіб з психофізичними порушеннями	114
ЯЩУК С. Супрежеские конфликты и причины их возникновения.....	116
КНУРАVTSEVA N., IVASHKEVYCH E. Argumentative discourse as a problem of cognitive psychology.....	119